
Shivotkarshamanjari

शिवोत्कर्षमञ्जरी

Document Information

Text title : shivotkarShamanjarI by nIlkaNThadIkShita

File name : shivotkarShamanjarI.itx

Category : shiva, nIlakaNThadIkShita

Location : doc_shiva

Author : Nilakantha Dikshitar

Proofread by : Rajani Arjun Shankar

Latest update : March 19, 2021

Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 19, 2021

sanskritdocuments.org

शिवोत्सर्षमञ्जरी

या लक्ष्मीस्त्रिजगत्छरण्य-चरण्णा तस्याः पतिर्यत्छरो
यद्दयं निभिलैर्वदान्य-निवडैस्तद्यस्य शूर्पा धनुः ।
या संविच्छ्रुतिषु स्मृता रडसि सा यत्पाद-संसेविनी
स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ १ ॥

अर्यामीति धिया यदेव कुसुमं क्षिप्त्वा जनो मुच्यते
विध्यामीति धिया तदेव विडिरन् भस्मीकृतो मन्मथः ।
धृत्याभ्यन्तर-वृत्तिमात्र-रसिको बाढ्यानपेक्षश्च यः
स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ २ ॥

यत्केशाग्र-विलग्नमम्बु जगतां तीर्थं परं पावनं
यद्दीर्यं भुवि दक्षिणोति विडितं यज्ञेषु सर्वेष्वपि ।
श्वानो यस्य तपस्विनां च मडतां कामप्रदा धेनवः
स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ३ ॥

वङ्त्राञ्जेषु पितामहस्य जगतां वक्षःस्थले श्रीपतेः
सर्वाङ्गेषु शतकतोरपि दृढानुच्छ्रित्य जैत्र-ध्वजान् ।
संप्रामो मदनोऽपि यस्य निटिलज्योतिःपतङ्गायितः
स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ४ ॥

यद्दातुं कृतलोभ एव परमं धाम स्वभक्तान् पुरा
काकुत्स्थोऽप्यतिसन्धे स भुवनायन्यानि सृष्ट्वा तदा ।
आवेधो-मशकं तदेव तृणवदन्तेऽपिमुक्ते तु यः
स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ५ ॥

सेतुं यत्र निभदृध्य यत्र वसुधामुद्धृत्य मग्नां पुरा
विभ्यातो मधुसूदनः स जलधिः यत्स्रोतसा पूरितः ।
सा जलव्यपि यज्जटा-तनुशिष्पा-लम्बाम्बु-लेशायिता
स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ६ ॥

दातव्यस्त्रिदिवः प्रतिक्ष्णः-परिक्षीणः समस्तैः सुरैः

तद्दानाय य ते डियत्त्रिदिव व्यापारयन्ते जनान् ।

अक्षय्यं पदमाप्यमत्र य सकृद्यत्कीर्तनं साधनं

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ७ ॥

मन्त्रे वा क्वचिदर्थवाद-शकले दिष्टया गृहीते सकृत्-

स्वे नाग्नि त्रिदशा वडन्ति मडतीं कीर्तिं यदीयोक्तिषु ।

भानस्ते निगमा यदीय-भवनद्वारे यरन्ति स्वतः

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ८ ॥

यः सान्तानिक-लोकदस्तनुभृतां यः सर्व-लोकेश्वरः

सोऽप्याडूयत मर्त्यत्वाव-भजनात् काले न कालेन किम् ।

तादृक्षोऽपि स कस्यचिद्-द्विज-वटोस्त्राणाय येनाडतः

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ९ ॥

कस्मैचिद्-द्विजबन्धवे डियदपि क्षीरं पुरा यायते

दत्तो येन दयारसैक-वपुषा दृग्धोऽवेवार्णवः ।

श्रीश्रीवल्लभ-कल्पपादप-सुधा-चिन्तामणीभिः समं

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ १० ॥

केनास्मानतिशेरते दिविचराः श्रुत्या गृहीता छि ते

किं नास्मान् श्रुतिराड तान् परतया भ्रूते किमस्मान् स्वकान् ।

सर्वे येत्यशवो वयं किमितरैः सर्वस्य यो भोचकः

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ११ ॥

बाणो यस्य न बाणकर्म सडते यडे य ये द्वे तयोः

अकं यडकुल-प्रतीपमितरव्यडानुकूल-डियम् ।

ज्या तु ज्यां शिरसा बिभर्ति भुवने सूतो न सूतः क्वचित्-

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ १२ ॥

डत्वात्मा पुरुषः डतुः डतुभुजो वडता डतूनां डतोः

आधारः डतुकाल-कल्पनपरौ सर्वेऽप्यमी संडताः ।

यस्यातिकडमतः सड डतुकृता भ्रष्टाश्च नष्टाः क्षणात्-

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ १३ ॥

आरोढुं वरभौपवाड्यमपडर्तुं सुन्दरीः कन्यका

भोक्तुं भोज्यमुपस्थितं सुभमलङ्कृतं य रत्नैस्तनुम् ।
सन्नख्यन्त्यमृतान्धसो हि शमिते येनैव लावाडले
स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ १४ ॥

स्वं वासो दशधा विभज्य वितरन्नेकैक-अण्डं पुरा
यश्चक्रे दश पादशासन-हुताशादीन् दिशामीश्वरान् ।
यद्भिक्षाशन-भागभाङ्गं त्रिजगतामन्न-प्रदात्री शिवा
स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ १५ ॥

स्वच्छन्दं यरतो हि यस्य यरणाङ्गुष्ठाग्र-सम्पादित्वा
रेभा कायन डेतिराज-पदवीं प्राप्ता जगद्धिश्रुताम् ।
लब्धा दैत्यभिदा तपोभिरुपदीकृत्य स्वकं लोचनं
स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ १६ ॥

आणं कायन आणकोणमितरा आणस्य मूलं परा
यन्तारं कतिचिद्रथाङ्गमितरा शिष्टाः पुनः स्वामिनम् ।
छत्थं संस्तुवते चिरन्तन-गिरः साक्षात् प्रणाल्यापि यं
स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ १७ ॥

प्राथीनेत्यधुनातनेति भुवने वाङ्नाम या यावती
ताः सर्वाः परितः परीत्य यरणे यस्यायती विश्रमम् ।
शृण्वन्नङ्गदत्तां गतः कृण्विपतिः शब्दागमं व्याकरोत्-
स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ १८ ॥

गान्धर्वागम-देशिकौ तनुभृतां यत्कर्णयोः कुण्डले
यत्पादाङ्गद-निर्मितं पद-मलाभाष्यं भुवि स्त्यायति ।
पुण्यं पापमिति व्यवस्थितिरियं यद्वाड-डेष्ठाङ्गता
स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ १९ ॥

ध्यात्वा वर्षगाणान् अडून्विरथितं यत्नेन यद्वेधसा
यश्चौरिर्बिभराभ्रभ्रवू अडुधा भूत्वा य मृत्वा स्वयम् ।
तल्लोक-त्रयमीषदुल्लसित-यव्यक्षुःस्कुविङ्गे हुतं
स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ २० ॥

सौम्याग्नेयतया क्षराक्षरतया शब्दार्थ-भावेन वा
शुव-अलम्बतया जडाजडतया स्त्रीपुंस-भावेन वा ।
द्वेषा भिन्नमिदं हि यस्य वपुषी सव्यापसव्ये विदुः

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ २१ ॥

यल्लाभाय पुरा डियद्भिरमरैः सिन्धौ डियद्व्यापृतं

लेभे यत्परिवेषणेन डियतीं कीर्तिं रभावल्लभः ।

यय्यूडा-कुसुम-क्षरन्मधुरस-स्रोतःकणः सा सुधा

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ २२ ॥

यः स्रष्टा जगतां यतोऽयमभवत् तद्यस्य नाभेरभूत्-

शेते यत्र स तं य यश्चलुकयाञ्चके सलान्यैः क्षणात् ।

तादृक्षाः शतशः पुराण-मुनयो यच्छिष्य-वर्गे स्थिताः

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ २३ ॥

निर्व्यापार-दशैव यस्य जगती-निर्वाह-धौरन्धरी

मन्दस्मेर-मुष्णान्जतैव परमो यस्य द्विषां निग्रहः ।

नित्यं यस्य य मौनमेव निष्पिलं छिन्ते सतां संशयं

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ २४ ॥

दत्ता श्रीरिषवे सिंसाधयिषवे वासो गृहीतं सुरैः

सूताय व्यथिता गिरश्च किमितो दातास्म्यहं डेवलः ।

छत्यालोस्य दयानिधिर्दिशति यः डैवल्यमेवार्थिनां

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ २५ ॥

शारीरः पृथिवी रवीन्दुदलना वायुर्वियत्तोयमि-

त्यष्टाभिश्चिद्विद्मणैः परिणतं विश्वं तनुस्वेति यः ।

विश्वं विश्वविलक्षणः प्रभविता विश्वस्य विश्वाधिकः

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ २६ ॥

शब्द-ग्राम-मयी यदीय-गुहिली भ्याता यदीयं वपुः

त्रैलोक्यं जड-चेतनाष्टक-मयं यद्वाण-गुप्तं जगत् ।

सर्वासां दयितो गिरां सकल-लोकात्मा य सर्वेश्वरः

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ २७ ॥

यज्जगतीय-कणाङ्किताननमर्हिं शुर्णं डमप्यावसन्

पार्श्व-स्थापित-पन्नगाशन-पतिर्जगतिं नित्यं हरिः ।

यत्कण्ठाभरणायितस्त्रिजगती-भीमः स डालाडलः

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ २८ ॥

अन्योन्य-श्चसिताशनैः कृपाधरैराविश्य सत्वान्बलिः

भुञ्जानैः परिचारकैस्तृणकणैरानन्दिना नन्दिना ।

भिक्षान्नोपचितैश्च दार-तनयैः पुष्पाति विश्वानि यः

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ २९ ॥

केयूराङ्गद-छार-कुण्डल-कटीसूत्रोपवीतीभव-

दृभोगीन्द्रोद्भट-कृत्कृति-व्यतिकरोन्मृष्टाङ्गरागो मुहुः ।

संवर्तोपचितैस्त्रिवोड-भसितैर्भूयोऽपि यो विच्यते

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ३० ॥

सर्वश्चेतनवर्ग श्रेष्ठ पशुतामस्यानुमेने स्वयं

तेषामेष पतिः प्रभुर्नियमने निर्मायने य स्वतः ।

धत्याम्नाय-गिरः स्तुवन्ति बहुशः शाभासु शाभासु यं

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ३१ ॥

यश्छूलं गतसारमित्युपदृष्टे यङ्कं जिघृक्षुर्दरिः

तन्माएडो निहितस्तु येन दनुजै तेनापि दुर्निग्रहः ।

निर्जेतुं लवणं प्रतीक्ष्य-विरहः शक्त्याऽभवत् सर्वधा

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ३२ ॥

मां नाम्ना श्रुतिरग्रहीदिति सुराः प्यातिं लभन्ते परां

मां वेदाहमिति श्रुतिः कथयतीत्युत्सिञ्च्यते माधवः ।

ता यद्दोरिषु-धन्व-मन्युषु नमोवाका-वहन्ते शतं

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ३३ ॥

सर्गश्च प्रतिसञ्चरश्च जगतां यत्पक्ष्माणी संश्रितौ

शास्त्राणि श्रुतयोऽपि वा यदधर-स्पन्दं प्रतीक्ष्यासते ।

अन्यो मोक्ष एतं द्वयं तनुभृतां यस्याक्षि-कोणो स्थितं

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ३४ ॥

शक्त्यर्धं विनिवेशयामि परिगृहीतेत्युपस्थन्दिताः

सम्भूयापि वयं तदर्थ-वहने न स्मः समर्था एति ।

जग्मुः प्रागमराः शरादि-विधया यस्य स्वयं शेषतां

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ३५ ॥

यान्बधौ विनिमज्जय मीनवपुषा शौरिश्चिरायावहत्-

यत्सन्धारणमेकमेव महतां माडात्पुमुद्बुध्यते ।

यानद्यापि विधिर्बिभर्ति वदनैस्ते यं वलन्त्यागमाः

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ३६ ॥

जेतुं त्रीणि पुराणि येन सलसावृढे धरित्री-रथे

वेदाश्वेषु विभुत्र-जानुषु वृषो भूत्वा प्रयस्यन्डरिः ।

वोढुं तं न रथं शशाक विधृतं शेषात्मनापि स्वयं

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ३७ ॥

अम्बा यद्गृह-मेघिनी त्रिजगतां शब्दान्तराण्यन्तरा

सन्त्यज्योपपदं वदन्ति य जना ओकं यमेवेश्वरम् ।

मुक्त्वा य प्रतियोगिनं वदति यत्सूनुं कुमारं श्रुतिः

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ३८ ॥

विश्वं मुञ्च्य अधान वेति छि पराशक्तिर्यदाज्ञापिता

ज्ञानेच्छाकृति-शक्तिषु स्वयमिमं विन्यस्य सर्वं भरम् ।

आस्तेऽनुत्तर-सामरस्य-परमानन्दानुसन्धायिनी

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ३९ ॥

उन्मीलय्यतुरग-विंशति-शत-द्वन्द्वात्मना सङ्घ्यया

निर्भक्तैर्भुवनैः सनेतृभिरपि व्याप्तं कला-पञ्चकम् ।

यत्कोट्यंश-पराभ्य-शक्ति-कणिका-लेशस्य लेशायते

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ४० ॥

यस्यानन्द-महार्णवस्य कणिका या काथविद्यानिल-

व्याधूता शतधा विभिद्य भुवनं व्याप्ता श्रुतीनां गणैः ।

ब्रह्म त्वं तदस्तीति वाद-मुपरैरथापि यान्विष्यते

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ४१ ॥

श्रेयः संसरतां किमस्ति परमं नामापवर्गाय्य नः

तद्दानादधिको न कश्चन गुणोऽस्त्यस्मद्धियां गौरवः ।

तद्यद्-दर्पण-संप्रसाद-सुलभं नावं यदीय-स्तुतौ

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ४२ ॥

प्लुष्टे स्थावर-जङ्गमे शतधृतौ नष्टे जगत्स्रष्टरि

व्यामे दैत्यरिपौ हरेण विहरत्यस्मिन् महेशात्मना ।

अन्तर्भावयितुं स्वयं तमपि यस्येमे गाणाः साक्षिणः

स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ४३ ॥

નાશ-વ્યાપ્યમમડ્ગલં તદિતરં માડ્ગલ્યમેવં સ્થિતે
 નશ્યદ્-દૈવત-ધારિતૈરલમલકુરૈરભવ્યૈરિતિ ।
 નિત્યૈર્ભસ્મભિરેવ ભૂષયતિ યઃ સ્વાડ્ગં જગન્મડ્ગલં
 સ સ્વામી મમ દૈવતં તદિતરો નામ્નાપિ નામ્નાયતે ॥ ૪૪ ॥

ગડ્ગામ્ભઃપરિશોષણં સ્મર-મદોચ્છેદો જગદ્-દાહ ઇ-
 ત્યાદં નિગ્રહ-વૈશસં કલયતે કણ્ઠાદુપર્યેવ યઃ ।
 અન્તઃ સન્તતમીહતે તુ શિવમાકીટં જગન્માત્રકે
 સ સ્વામી મમ દૈવતં તદિતરો નામ્નાપિ નામ્નાયતે ॥ ૪૫ ॥

અભ્યર્ચન્તિ યમામનન્તિ યમનુધ્યાયન્તિ યં સન્તતં
 ગીર્વાણાઃ કૃણિનો નરા ઇતિ કિમિત્યાશ્ચર્યમાચક્ષ્મહે ।
 યો દેવઃ સ્વયમપ્યસૌ શિવમનુધ્યાયન્ શિવત્વં ગતઃ
 સ સ્વામી મમ દૈવતં તદિતરો નામ્નાપિ નામ્નાયતે ॥ ૪૬ ॥

યાસ્વાપ્સુ દુહિણોડજનિષ્ટ ધરણૌ યત્રાવતારો હરેઃ
 લિલ્યે યત્ર હુતાશને ત્રિજગતાં માતા વિદેહાત્મજા ।
 તદ્ભૂત-ત્રયમપ્યભૂદયતુરં યત્તેજસો ધારણે
 સ સ્વામી મમ દૈવતં તદિતરો નામ્નાપિ નામ્નાયતે ॥ ૪૭ ॥

યદ્ધર્માનુચિકીર્ષયા પ્રવવૃતે ભિક્ષાશ્રમોડનુત્તમો
 યદ્દાસ્ય-વ્રત-લાઞ્ઞનં પરમિતિ ખ્યાતા વિભૂતિઃ શ્રુતૌ ।
 યત્સૂક્તિ-શ્રવણેચ્છયા સુકૃતિનો મુગ્ધન્તિ કાશ્યામસૂન્
 સ સ્વામી મમ દૈવતં તદિતરો નામ્નાપિ નામ્નાયતે ॥ ૪૮ ॥

યત્સારથ્ય-પદસ્થિતેઃ શતધૃતેરાયુઃ પરાર્ધાધિકં
 શૌરેર્યં પ્રતિ માર્ગણત્વમયતો જાગર્તિ લક્ષ્મીઃ સ્થિરા ।
 યત્પાદાશ્રયિણઃ કૃણાધર-પતેર્વાયઃ પ્રથન્તેતરાં
 સ સ્વામી મમ દૈવતં તદિતરો નામ્નાપિ નામ્નાયતે ॥ ૪૯ ॥

પારમ્યે નિગમાગમાઃ પરમ-સૌલભ્યે પિશાચાદયો
 વાઞ્છાતીત-પદાર્પણે સ ભગવાન્ વૈયાઘ્રપાદો મુનિઃ ।
 સર્વાંગઃસહનેડન્કશ્ચ દનુજો યસ્ય સ્થિતાઃ સાક્ષિણઃ
 સ સ્વામી મમ દૈવતં તદિતરો નામ્નાપિ નામ્નાયતે ॥ ૫૦ ॥

સારાઃ શબ્દ-કુલસ્ય યેન નિગમા વાહા ઇતિ સ્વીકૃતાઃ

सारावद्रिषु कार्मुकं गृहमिति द्वौ डेम-रुप्यौ हृतौ ।
सारा वाशिषु जल्वीति विधृता भक्तानुकम्पाच्छलात्-
स स्वामी मम दैवतं तदितरो नाम्नापि नाम्नायते ॥ ५१ ॥

भूमिर्भ्राम्यति बह्य्येव मरुति प्रत्यञ्जमोऽत्यद्भुतो
भ्राम्यन्त्येव सडाश्रयेण य द्दिवि ज्योतीषि सर्वाण्यपि ।
आवर्तोऽयमपां भ्रमः परिणतो मूर्तिर्हरस्याष्टमी
याऽसावप्ययदीक्षितो जयति सा त्वेका निरस्तभ्रमा ॥ ५२ ॥

इति श्रीनीलकण्ठदीक्षितविरचिता शिवोत्कर्षमञ्जरी समाप्ता ।

Proofread by Rajani Arjun Shankar

——
Shivotkarshamanjari

pdf was typeset on March 19, 2021

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

